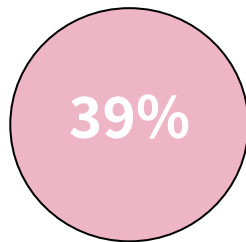

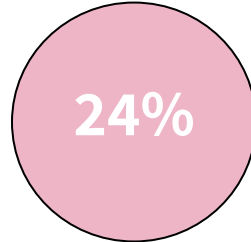
תמיכה בתלמידים טרנסים במערכת החינוך

המלצות להנהלת בית הספר ולצוות החינוכי

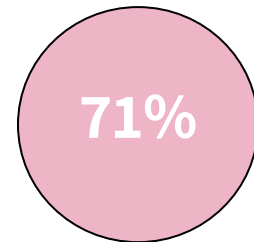
חוק זכויות התלמיד אוסר באופן מפורש על אפליה על רקע נטייה מינית וזהות מגדרית. עם זאת, תלמידים טרנסים מתמודדים עם הטרדות, בריונות ואלימות בשיעור גבוה במיוחד. סקר של עמותת מעברים¹ מצא כי:

מהתלמידים הטורנסים נעדרים מהלימודים בהיקפים שונים

מהפניות לעזרה זכו להתעלמות מצד המורים

מהתלמידים הטורנסים סובלים מהערות ובריונות על רקע זהותם המגדרית

מסמך זה נכתב כדי לסייע למוסדות חינוך ליצור סביבה בית ספרית מכילה, בטוחה ותומכת לכל התלמידים, סביבה בה תלמידים טרנסים יוכלו לממש את זכותם לחינוך וזכותם לשוויון בחינוך - זכויות חוקתיות המחייבות את כלל מוסדות החינוך בישראל.² ההמלצות שבמסמך מבוססות על המלצות של [UNESCO](#) וגופים [מקצועיים כגון APA](#), ועל מדיניות חינוכית אשר יושמה בהצלחה במקומות שונים בעולם.³

מונחים

נטייה מינית וזהות מגדרית הם מאפיינים הקשורים לזהותו של אדם בדומה לדת, מוצא או שיוך אתני.

נטייה מינית מתייחסת ל"יכולתו של כל אדם לחוש משיכה רגשית, תחושות חיבה ומשיכה מינית עמוקות כלפי אנשים ממגדר אחר או מאותו מגדר או מיותר ממגדר אחד ולקיים עמם יחסים אינטימיים".⁴

זהות מגדרית פירושה "החוויה הפנימית והאישית של מגדר שכל אדם חש בתוך תוכו, ואשר עשויה להתאים או שלא להתאים למין שיוחס לו עם הולדתו, לרבות התחושה האישית של הגוף וביטויים אחרים של מגדר, כולל לבוש, דיבור וגיבונים".⁵

הקשת הטרנסית (להלן: **טרנסים**) הוא מונח-על לתיאור אנשים שזהותם המגדרית אינה תואמת את המגדר אליו שויכו עם לידתם או שאינה תואמת הגדרות בינאריות של בן/בת, וכולל טרנסים, א-בינארים ואינטרסקס.

צעדים ליצירת סביבה בית ספרית בטוחה ומכילה לתלמידים טרנסים

1. הכשרות צוותי חינוך ויעוץ בבית הספר

הכשרות צוות בית הספר הן הבסיס ליצירת קהילה בית ספרית מכילה ובטוחה בה כל התלמידים והמורים זוכים ליחס מכבד ללא תלות בזהותם המגדרית והאופן שבו הם מבטאים אותה. יש לכלול בהכשרות ידע אמין ומבוסס על הנושאים הבאים: נטייה מינית, זהות מגדרית וביטוי מגדרי בגיל הילדות והנעורים; שילוב ילדים ונוער טרנסים במסגרת החינוכית ומענה לצרכיהם; זיהוי מצבי סיכון ייחודיים לנוער טרנסים ודרכי הטיפול המתאמות להם.

2. חינוך לסובלנות ומיגור אלימות

אקלים בית ספרי מכיל ובטוח למורים ולתלמידים טרנסים הוא התשתית לסביבה לימודית מיטיבה. לשם כך, יש לאמץ מדיניות ברורה נגד בריונות ואלימות על רקע נטייה מינית, זהות מגדרית וביטוי מגדרי לצד צעדים למיגור דעות קדומות וטיפוח פתיחות וקבלה של מגוון זהויות וביטויים מגדריים. בפרט:

- יש להטמיע תכנים הקשורים לנטייה מינית, זהות מגדרית וביטוי מגדרי בתוכניות הלימוד באופן תואם גיל ומונגש תרבותית. מומלץ לאתר נקודות כניסה בתוכנית הלימודים לשילוב תכנים בנושא, למשל, בשיעורי אזרחות, היסטוריה, ספרות, אמנות, חינוך מיני, וחינוך לסובלנות;
- יש להנגיש מידע אמין ולא-שיפוטי על נטייה מינית, זהות מגדרית וביטוי מגדרי לתלמידים ולכלל קהילת בית הספר באמצעות סדנאות, הרצאות והשתלמויות לצוות החינוכי, לתלמידים ולהורים, וקמפיינים בשטח בית הספר בשיתוף עם ארגוני הקהילה הגאה;
- יש לפרסם מדיניות ברורה נגד בריונות על רקע נטייה מינית, זהות מגדרית וביטוי מגדרי ולוודא כי היא נאכפת; מומלץ לשתף את קהילת בית הספר, ארגוני הורים, תלמידים וחברה אזרחית בעיצוב המדיניות.

ידע ושיח פתוח על נטייה מינית, זהות מגדרית וביטוי מגדרי תורמים למיגור דיעות קדומות ולמניעת בריונות ואלימות. סביבה בית ספרית בה תלמידים ומורים טרנסים מרגישים שייכות ובטחון לבטא את זהותם מאפשרת לתלמידים טרנסים להשקיע בלמידה, קשרים חברתיים ותחומי עניין. סביבה כזאת מיטיבה עם כלל התלמידים שכן היא מעודדת חשיבה מחוץ לסטריאוטיפים מגדריים ומעמיקה ערכים של סובלנות ופולורליזם.

3. כתובת לפניות בנושא נטייה מינית וזהות מגדרית

יש להביא לידיעת התלמידים, ההורים וצוות בית הספר כתובת אליה ניתן לפנות בכל שאלה או מצוקה הקשורה לנטייה מינית וזהות מגדרית. מומלץ למנות גורם מקצועי, כגון יועצת בית הספר, לתפקיד האחראי על זהות מגדרית ולהכשירו לתת מענה לפניות בנושא. ניתן להפוך את חדר היועצת למרחב בטוח לתלמידים להט"ב ולעודד פניות של תלמידים באמצעות הצגת דגל הגאווה והדגל הטרנסים, פוסטר ו/או חומרי הסברה בנושא. הגורם האחראי על מענה לפניות ידע להכווין פונים למקורות מידע אמין וארגוני תמיכה בקהילה. רשימת הארגונים מופיעה בסוף המסמך.

4. לשון פנייה ותמיכה בתהליכי התאמה מגדרית

אישוש זהות מגדרית חיוני להתפתחות בריאה. יש לתמוך בביטוי מגדרי של תלמידים טרנסים וא-בינארים ולהשתמש בלשון פנייה ושם התואמים את זהותם. מחקרים מראים כי שימוש בלשון פנייה ושם התואמים את הזהות המגדרית של התלמיד מפחית שיעורי דיכאון ואובדנות בקרב בני נוער טרנסים.⁶ יש לתמוך בביטוי מגדרי גם אם התלמיד לא הצהיר על זהותו בפני צוות בית הספר, ולכבד שם ולשון פנייה גם אם התלמיד לא שינה את

שמו במסמכים רשמיים וגם אם טרם יצא מהארון בפני משפחתו. כדי להגן על פרטיות התלמיד, מומלץ כי מורה לתלמיד טרנס ישאל את התלמיד באופן פרטי כיצד לפנות אליו בבית הספר וכיצד להתייחס אליו בשיחות עם הוריו.

במידה ותלמיד מדווח על תוכניתו לעבור התאמה מגדרית - כלומר, לאמץ ביטויים מגדריים חיצוניים ולבקש כי יפנו אליו בלשון פניה ושם תואמים לזהותו - יש לתמוך בו ובמשפחתו ולתכנן איתם את התהליך בו ישתף את חבריו לכיתה. התהליך יעשה בהובלת התלמיד ועל-פי רצונותיו וצרכיו.

5. שמירה על פרטיות

אנשי צוות במסגרת החינוכית אינם רשאים לחשוף מידע אישי על ילד ללא הסכמה מפורשת של הילד עצמו. זכות התלמיד לפרטיות מוגנת על-פי חוק הגנת הפרטיות, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וחוק זכויות התלמיד. בכלל זה אין לחשוף בפני אף גורם מידע אישי של תלמידים, כולל: זהות מגדרית, סעיף המין והשם המופיעים במסמכים רשמיים.

6. התנהלות בית הספר מול הורי התלמיד

ילדים טרנסים שמשפחתם תומכת בהם נהנים מבריאות פיזית ונפשית טובה יותר מילדים שמשפחתם דחתה אותם בגלל זהותם המגדרית.⁷ בית הספר יכול לתרום באופן משמעותי לקבלה של ילדים טרנסים על-ידי משפחותיהם באמצעות הנגשת ידע אמין להורים, קמפיינים על סובלנות, יידוע משפחות על הכתובת אליה ניתן לפנות עם שאלות ושיתוף משפחות בפעילויות בית ספריות בנושא.

בית הספר ממלא תפקיד קריטי בתמיכה בתלמידים המתמודדים עם דחייה או קשיים ביחסים עם משפחתם. במקרים אלה יש לסייע למשפחות בתהליך הקבלה של ילדיהם, לתווך את הידע המקצועי על חשיבות תמיכה משפחתית לבריאות והתפתחות הילד, להעמיד לרשות המשפחה את מערך היעוץ הפסיכולוגי-חינוכי של בית הספר וליידע אותם על מקורות תמיכה ומידע בקהילה הגאה.

התקשורת מול ההורים תעשה רק בשיתוף הילד ובתיאום עמו. במידה והורי התלמיד מסרבים להכיר בזהותו, האחראי על נטייה מינית וזהות מגדרית בבית הספר יפנה לשפ"י להכוונה.

7. שירותים, מלתחות ומתקנים ממוגדרים

לכל תלמיד יש זכות להשתמש בשירותים ומלתחות בטוחים ונגישים התואמים את זהותו המגדרית. במידה וקיימים שירותים מעורבים בנוסף לשירותים ממוגדרים, אין להגביל תלמידים טרנסים לשירותים המעורבים ויש לאפשר להם לבחור בין שירותים ע"פ מגדר לבין שירותים מעורבים, כמו לכל תלמיד אחר. באופן כללי, היכן שקיימים מתקנים ממוגדרים יש לאפשר לתלמידים טרנסים גישה למתקנים בהתאם לזהותם המגדרית.

8. שיעורי ספורט ופעילות בית ספרית עם חלוקה מגדרית

שיעורי ספורט ופעילויות חברתיות חיוניים להתפתחות בריאה של ילדים ונוער, תורמים להישגים לימודיים ומשפיעים על מהלך החיים גם בבגרות. יש להבטיח כי פעילויות בחלוקה מגדרית נגישות לכל התלמידים וכי תלמידים טרנסים אינם מוזרים מפעילויות, כגון, שיעורי ספורט, נבחרות בית ספריות, או טיול שנתי עם לינה

בחדרים בהפרדה מגדרית. בפעילויות בהן יש הפרדה לפי מגדר, תלמידים טרנסים יצטרפו לקבוצה התואמת את זהותם המגדרית. במידה וישנן קבוצות מעורבות בנוסף לקבוצות ע"פ מגדר אין להגביל תלמידים טרנסים לקבוצות המעורבות אלא לאפשר להם לבחור בין קבוצה מעורבת לבין קבוצה ע"פ המגדר שלהם, בדיוק כמו לכל תלמיד. במידה ותלמידים טרנסים נמנעים מהשתתפות בשיעורי ספורט או בפעילות בית ספרית, יש לברר מולם את הקושי, לאתר את החסמים להשתלבותם ולפעול להסרתם.

מניעה מתלמיד מלהשתתף בפעילות בית ספרית היא אפלייה אסורה על-פי חוק זכויות התלמיד.

אם נתקלת באפליה על רקע זהות מגדרית או ביטוי מגדרי ניתן לקבל יעוץ משפטי:

[מוקד פניות ציבור לקידום שוויון הזדמנויות בחינוך](#), הקליניקה למשפט ומדיניות חינוך באוניברסיטת חיפה

[מרכז הפניות והסיוע](#), המועצה לשלום הילד

ארגוני הקהילה העוסקים בחינוך ונוער

[ברית הלביות](#) - ארגון של משפחות לילדות, ילדים ונוער טרנסג'נדר ומגוון מגדר. מטרת הארגון – להטמיע תמיכה ואישוש של ילדים טרנסג'נדרים בקרב משפחות, מסגרות מוסדיות, והחברה הישראלית כולה וכך – לדאוג לרווחתם.

[מעברים לקשת הטרנסית](#) - מרכז הידע הטרנסגי הגדול בישראל. הארגון פועל להעצמת הקשת הטרנסית באמצעות הנגשת מידע קריטי לאנשים על הקשת הטרנסית, בני משפחתם, ואנשי מקצוע המלווים אותם, והנגשת ידע אודות הקשת הטרנסית לאנשי טיפול, חינוך, בריאות, וקובעי מדיניות.

[פרויקט גילה להעצמה טרנסית](#) - קבוצה אקטיביסטית הפועלת לשינוי מציאות החיים של חברות וחברי הקהילה הטרנסית. אנחנו שמות דגש על העצמה אישית, בניית קהילה, מיצוי זכויות, וקבלת גישה שוויונית למשאבים והזדמנויות.

[המרכז הטרנסי](#) - המרכז הקהילתי הראשון מסוגו בארץ המוקדש לקהילה הטרנסית. המרכז הטרנסי נותן מענה הוליסטי לקהילה ומהווה בית לפעילות קהילתית, חברתית ותרבותית, לצד מגוון שירותים פרטניים עבור אנשים על הקשת הטרנסית ובני/בנות משפחתם. המרכז מופעל על ידי פרויקט גילה להעצמה טרנסית והאגודה למען הלהט"ב, בתמיכת קרנות הביטוח הלאומי.

[מערך עו"ס טרנס](#) - מערך הסיוע ומיצוי הזכויות של מעברים לקשת הטרנסית בפיקוח ובתמיכת משרד העבודה והרווחה.

[איגי](#) - ארגון נוער גאה.

[חוש"ן](#) - חינוך ושינוי - ארגון החינוך וההסברה של הקהילה הגאה.

תהלי"ה - תמיכה בהורים ובבני משפחה של הקהילה הגאה.

חוקים ונהלים

[חוק זכויות התלמיד](#)

[חוזר מנכ"ל משרד הבריאות - הנגשה תרבותית של שירותי בריאות נפש לאנשים על הקשת הטרונסית](#)

[חוזר מנכ"ל משרד הבריאות על "טיפולים" להמרת נטייה מינית וזהות מגדרית](#)

¹ מעברים לקשת הטרונסית, סקר טרונסג'נדרים/ות במערכת החינוך, 2016, https://www.maavarim.org/files/ugd/6d8b4a_4a67287fa3c24b529a6284fbcc489ef7.pdf

² בג"ץ 7426/08 טבקה משפט וצדק לעולי אתיופיה נ' שרת החינוך פ"ד (1) 820, (31.8.10).

³ ראו, לדוגמה:

APA. Supporting Transgender and Gender Diverse Students in Schools: Key Recommendations for School Administrators, 2015 <https://www.apa.org/pi/lgbt/programs/safe-supportive/lgbt/school-administrators.pdf>;
CASW ACTS. Joint Statement on the Affirmation of Gender Diverse Children and Youth. Canadian Association for Social Work Education (CASWE-ACFTS) and the Canadian Association of Social Workers (CASW), 2015, <https://www.casw-acts.ca/fr/node/1987>; Chief Rabbi Ephraim Mirvis. The Wellbeing of LGBT Pupils A Guide for Orthodox Jewish Schools, 2017, <https://chiefrabbi.org/wp-content/uploads/2018/09/The-Wellbeing-of-LGBT-Pupils-A-Guide-for-Orthodox-Jewish-Schools.pdf>; GLSEN and The National Center for Transgender Equality (NCTE). Model School District Policy on Transgender and Gender Nonconforming Students, 2018, https://transequality.org/sites/default/files/images/resources/trans_school_district_model_policy_FINAL.pdf; US Department of Education. Supporting Transgender Youth in School, 2021, <https://www2.ed.gov/about/offices/list/ocr/docs/ed-factsheet-transgender-202106.pdf>

⁴ בית הדין הבינלאומי לצדק, עקרונות יוגיאקרטה – עקרונות בנוגע ליישום משפט זכויות האדם הבינלאומי ביחס לנטייה מינית וזהות מגדרית, מארס 2007. <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48244e602.html>

⁵ שם.

⁶ Russell S.T. et al. Chosen Name Use Is Linked to Reduced Depressive Symptoms, Suicidal Ideation, and Suicidal Behavior Among Transgender Youth. Journal of Adolescent Health 2018, 63(4), 503-505, <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.02.003>.

⁷ Substance Abuse and Mental Health Services Administration. A Practitioner's Resource Guide: Helping Families to Support Their LGBT Children. HHS Publication No. PEP14-LGBTKIDS. Rockville, MD: Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2014, <https://familyproject.sfsu.edu/sites/default/files/FamilySupportForLGBTChildrenGuidance.pdf>